

Ohlédnutí bez triumfalizmu

Již 400 let uplynulo od chvíle, kdy byla založena Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova. Tomuto jubileu se v našem čísle chceme věnovat. Oslava výročí není jen příležitostí ke vzpomínání a bilancování. Vyvolává v nás také potřebu vděčně pozvednout zrak k Tomu, který je původcem všeho, a tedy i důvodem, proč tu stále jsme a navzdory pádům pokračujeme v cestě. Vyprávějme si tento příběh o výzvách, jimž museli jezuité v naší zemi čelit, o změnách, kterým se museli přizpůsobit, ba i o pronásledování, jež jim nezabránilo nadále věrně sloužit Bohu.

Jezuité vybudovali úctyhodné vzdělávací instituce, nasazovali se v duchovní službě a ovlivnili několik generací. Obohatili českou společnost v oblasti vzdělání a duchovního života, v oblasti umění a vědy i mezinárodní spolupráce. Ohlédnutí do minulosti by nás ovšem nikdy nemělo svést k triumfalizmu: naši spolubratři nebyli dokonalí, byli hříšníci, stejně jako my. Proto využijme této příležitosti především k tomu, abychom s pokorou zkoumali plody jejich působení, které nás i dnes mohou inspirovat.

Chceš-li, můžeš mě očistit

Jezuita Petr Kolář byl znám širší veřejnosti svou prací novináře. Měl zároveň trvalý zájem o historii a Písmo. To vše se odráželo i v jeho méně známé kazatelské činnosti. Jeho dikci nebylo možné zaměnit. Tuto stránku jeho osobnosti si chceme připomenout homilií, kterou odvysílal Vatikánský rozhlas 17. února 1985.

„Chceš-li, můžeš mě očistit.“ „Chci, buď čistý.“ A hned od něho malomocství odstoupilo a byl očištěn. (srov. Mk 1,40–42)

Tyto tři krátké věty Markova evangelia zachycují drama lidské existence. První jednání tohoto dramatu naplňuje tragické postavení člověka v jeho nerovném zápase s různými formami zla. Malomocný z dnešního evangelia je konkrétní člověk, jehož společnost lidí odepsala, protože je zdrojem nákazy a rozsévá smrt, stejně jako hříšník, jehož je ve světle evangelia symbolem. Starý zákon znal pro tuto nemoc jediné řešení. Slyšeli jsme o něm v prvním čtení: „Malomocný, na němž se objeví tato vyrážka, ať chodí v roztržených šatech, s rozpuštěnými vlasy a se zahalenými vousy a bude volat: Nečistý, nečistý! Je nečistý po všechn čas, pokud bude mít vyrážku. Je nečistý, bude bydlet sám, musí se zdržovat mimo tábor.“ (Lv 13,45–46)

Je to obraz člověka ponechaného svému osudu, protože kmenové spo-

lečenství nemá proti tomu léky, a je tedy nuceno drasticky se chránit před nákazou.

Područí hříchu

Avšak malomocný je symbolem. Nedělní liturgie naznačuje svým mezizpěvem i slovy evangelia, že v postavě malomocného má každý z nás vidět sebe, hříšného člověka, který je zachvácen zhoubou nečistoty, rakovinou hříchu, a který potřebuje očištění, uzdravení.

V mezizpěvu jsme vyznávali: „Šťastný je člověk, kterému Hospodin nepřičítá vinu, v jehož duši není klamu. (...) Vyznávám se Hospodinu ze své ničemnosti. A tys odpustil, co jsem zavinil hříchem.“ (Žalm 32) Avšak i evangelista Marek upozorňuje na další dimenzi uzdravení malomocného; píše: „Ježíš mu pohrozil, poslal jej pryč a řekl mu: „Ne abys někomu o tom říkal!““ Což bylo možno umlčet radost malomocného z náhlého uzdravení? Představte si některého ze svých známých, jenž je postižen rakovinou, co by dělal, kdy-

by jediným dotekem větou „Chci, buď čist!“ byl náhle uzdraven. A přece náš Pán dává malomocnému ostrý příkaz mlčet o uzdravení. Ježíšova oprávněná obava stojí za tím, aby jeho hlavní poslání Spasitele lidí nebylo zastíněno pověstí divotvůrce, toho, kdo léčí neduhy těla.

Zlo zasáhlo člověka daleko hlouběji. Hřích, ono vědomé a dobrovolné Ne, vmetené do tváře Boží lásky, nakazí a zohyzdí člověka daleko více než malomocenství jeho těla. Boží Syn se stal člověkem, aby nás vysvobodil z té smrtelné nemoci, či jak se modlíme ve mši svaté: z područí hříchu. Toto područí nebo zotročení hříchem, jehož slabým obrazem je potupný rozklad lidského těla postiženého malomocenstvím, je království smrti v životě každého hříšného člověka. Sám se z této okupace, z této tyranie zla nemůže vysvobodit. Proto je tak strhující důvěra malomocného z dnešního evangelia: „Přišel k Ježíšovi jeden malomocný a na kolenu ho prosil.“ Poznává, že Kristus je Mesiáš, uvědomuje si bezvýchodnost svého stavu. Pýcha, která je základem každého hříchu, uhořela v otroctví hříchu. Nevynucuje si nic, nedělá si na nic nárok, odevzdává se Božímu milosrdenství: „Chceš-li, můžeš mě očistit.“ Tím končí první jednání.

Radost ze záchrany

Hlavní postavou druhého jednání je sám Kristus. Malomocný odevzdaně čeká. I nám je nějak nevolno při pohledu na malomocného. Co udělá

prorok z Nazareta? Jak se zachová milovaný Mistr? Marek vyjádří vše lapidární zkratkou: Slitoval se, vztáhl ruku, dotkl se ho a řekl mu: „Chci, buď čistý!“ Prosba malomocného, pokorná prosba hříšníka, má neodolatelnou moc nad Srdcem Spasitele, vždyť jeho milosrdenství nezná hranic, jde vstříc zasvěcenému smrti. Chce, aby zakusil jeho blízkost, dotkne se ho a božským slovem uzdravuje.

Třetí díl je oslavou záchrany před smrtí na obou rovinách: u malomocného před pomalým umíráním, u hříšníka před věčnou záhubou. Náhlý zvrat v této neúprosné tendenci, návrat k plnému životu ve společenství Božího lidu vybuchuje v nezadržitelnou radost. Zachráněný nedokáže mlčet. Příliš veliké věci na něm učinil ten, jenž je Mocný a jehož jméno je svaté. Každému ukazuje, že je zázračně uzdraven, že Ježíš má takovou moc. Pověst o zázraku letí jako oheň po obilí. Lidé nic jiného nevnímají. Hledají Ježíše jen jako divotvůrce, lékaře nemocí těla. Pro ostatní nemají uši; že existuje věčná smrt, že hřích je cestou do ní, že Mesiáš přišel mezi ně kvůli tomu, aby je vysvobodil z moci hříchu.

Budeme i my tak krátkozrací, tak hlouzí? Nebo přijmeme poselství dnešního evangelia a budeme své štěstí vidět v tom, že nám byla odpuštěna nepravost, to je naše hříchy? Můžeme vyznat Pánu zplna srdce: Tys mé účiště, zahrneš mě radostí ze záchrany. Amen.

Petr Kolář SJ

Osudy staré české provincie

Česká jezuitská provincie byla ustavena v roce 1623 v časech třicetileté války a trvala do zrušení řádu roku 1773. Doba, kdy vznikla, ukládala Ježíšovým tovaryšům poněkud jiné úkoly než později. V roce 1623 nebyl jezuitský řád stejný jako o padesát či sto let později. Zhodnotit oněch 150 let existence české provincie proto není snadné.

Do Prahy dorazila první skupina jezuitů v dubnu 1556. Tovaryšstvo Ježíšovo se od svého založení rozvíjelo velmi dynamicky. Když byla v roce 1623 vydělena z rakouské provincie nová provincie česká, čítala už dvanáct řeholních domů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, i se dvěma vysokými školami v Praze a Olomouci a noviciátem v Brně. První katalog české jezuitské provincie zaznamenal 275 členů, z toho 110 kněží.

První léta rozkvětu a zmaru

Prvních pětadvacet let života české jezuitské provincie naplňovalo násilí třicetileté války – téměř tři generace vyrůstaly v obavách z neustálého ohrožení rabujícími vojsky, z hladu a nemocí, které se v těch dobách šířily. Vždyť nejedna z tehdejších armád čítala více lidí než města, kolem nichž vojska procházela. České země dlouho (a možná nikdy) nezažily tak hroznou válku, jako byla právě tato. Ve všech těchto strastech žili i jezuité – a mnozí z nich se snažili být tam,

kde duchovních bylo nejvíce potřeba – nablízku nemocným, trpícím a umírajícím.

Nejpozději od dvacátých let 16. století byla konfrontace mezi vyznáními běžnou záležitostí, a nejen v Českém království nabývala násilných podob na obou stranách „bojiště“. Označení násilná rekatolizace by současníkovi dávalo asi stejný smysl jako to protichůdné, příliš neužívané – násilná protestantizace, s níž bychom se kromě Anglie či Dánska setkali například v Horní a Dolní Lužici. S ohledem na události českých dějin je ale zřejmé, že ani to, ani útrapy misionářů – za všechny násilná smrt českého jezuitu Matěje Burnatia (1584–1629), který prý vojenský doprovod odmítal – nemohou vyvážit utrpení českých nekatolíků, jimž nezbyvalo než odejít z vlasti nebo se často jen navenek obrátit k jedinému povolenému vyznání. Ani tehdy však nebyl jezuitský řád jen společenstvím misionářů, kteří vyžadovali po celé vesnici konverzi během jediného týdne a které nejen

proto doprovázeli vojáci, ani jen těch, kteří od roku 1622 postupně převzali do rukou vedení pražské univerzity, která až do té doby patřila k hlavním oporám českého utrakvismu a luterství. I v té době většinu členů tvořili kazatelé, zpovědníci, kněží a učitelé. Když sv. Ignác z Loyoly řád zakládal ani když ho po šestnáct let vedl, neměl na mysli záměr rekatolizace, ať už násilné či mírné. Toužil po prohloubení života v Kristu a nalezení poslání v Božím plánu pro každého z věřících. Tak chápali svůj úkol i mnozí jeho čeští následovníci.

Co je svedlo spolu se stále ještě z nemalé části nekatolickými měšťany do řad obránců Brna roku 1645 a Prahy o tři roky později proti Švédům, od kterých si i později Jan Amos Komenský sliboval zvrácení poměrů a možnost návratu do vlasti? Těžko říct. Bylo to drancování Prahy vojáky saského kurfiřta a samotných českých exulantů na počátku 30. let 17. století? Bylo to dobytí Litoměřic či Olomouce o něco později? Byla to hrůza z toho, co může přijít, pokud útočník prolomí obrannou linii? Anebo už v tom můžeme spatřovat svědectví o přijetí řádu nejen brněnskými a pražskými měšťany? Můžeme jen předpokládat a částečně – protože hlavně z jezuitských pramenů – i doložit, že příklady Martina Středy (1587–1649) v Brně roku 1645 a Jiřího Plachého (1606–1664) v Praze 1648 se na popularitě řádu podepsaly kladně a po dlouhá léta ji živily. Zároveň je třeba přiznat,

že v Čechách a na Moravě zdaleka neměli ani jezuité, ani katolické vyznání svou hru vyhranou ani zdaleka.

Navzdory válkám vzniklo v letech 1623–1648 v Čechách, na Moravě a ve Slezsku patnáct nových kolejí. Z nově založených rezidencí ty v Březnici a v Chebu byly na koleje povýšeny později. Vedle toho jezuité působili na panstvích české aristokracie – Kavků z Říčan, Šternberků, Martiniců a dalších. V roce 1628 byl v Praze na Malé Straně zřízen profesní dům. Při kolejích a profesním domě vznikla gymnázia, jezuité vedli semináře a chrámové sbory a spravovali poutní místa na Svaté Hoře či v Římově. Počet členů řádu se více než zdvojnásobil – řádový katalog z roku 1645 čítá už 648 členů. Přitom je ve stejné době třeba počítat s velkou úmrtností – válka, epidemie, hlad a drancování si vybíraly své daně i mezi jezuitu a uchazeči o vstup do řádu. A změnil se nejen počet. Výrazně přibývalo jezuitů, kteří pocházeli z českých zemí, vystudovali tu a byli tu vysvěceni. Oba trendy měly pokračovat i v následujících letech.

Století pokojné (re)katolizace

V dobách míru, nastalého v letech 1648–1740, zvolna misionáři přestali pocítovat potřebu vojenského doprovodu. Stále častěji chodili sami a při svých kázáních a katechezích nejednou přišli na to, že české země vyžadují nové pojetí zvěstování Božího slova. Mezi věřícími bylo rozší-

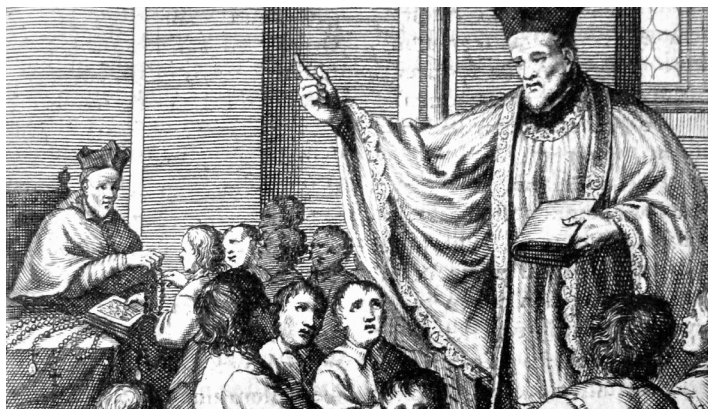
Misionář putující
krajem – Albrecht
Chanovský SJ
(Repro)

řeno četné množství nekatolických knih a překladů Bible. Sami katoličtí kněží často používali tzv. Melantrichovu bibli. Na tuto výzvu odpověděli vydáváním nových kancionálů, postil a zbožných knížek, které měly vést obyvatelstvo nejen ke katolické víře, ale také (a především) k životu v souladu s dobovou zbožností. K tomu nejvíce napomohlo Dědictví svatého Václava, nadace, již založila matka jezuitů Matěje Václava Šteyera (1630–1692), pražská pekařka Marie Šteyerová. Od druhé poloviny 17. století vznikal v řádu nový překlad Bible, tzv. Bible svatováclavská, která však Melantrichovu, Kralickou a její tajně šířené hallské edice nahrazovala velmi pozvolna. V letech 1679–1681 a opět 1713–1716 české země postihly další vlny morových epidemií a jezuité opět sloužili mezi nemocnými. Jiní provázeli vojska při taženích proti Turkům či francouzským útočníkům. Od závěru 17. století pak i získali

možnost vyrazit na misie do zámoří, a ještě později i na Rus.

Nových kolejí a řeholních domů teď už přibývalo jen zvolna, především na Moravě a ve Slezsku – mezi nejvýznamnější z nich patřil dům třetí probace v Telči. Při vratislavské koleji byla zřízena v pořadí třetí univerzita v českých zemích. Dvacátá léta 18. století poznamenaly obavy z útoku Pruska a spolu s nimi nová vlna rekatolizace, tzv. karolínská. Patřilo k ní přísnější stíhání držitelů zakázaných knih, tajných bohoslužeb a misijní působení již ve své době proslulého Antonína Koniáše, ale i mnohých jezuitů, oddaných svému poslání šířit a upevňovat víru v milujícího Spasitele. Ve 30. letech 18. století se provincie nejvíce rozrostla. Počet jejích členů se pohyboval mezi 1350 až 1384. Stagnaci, která se dostavila záhy poté, můžeme přičítat spíše pozvolna se šířícímu osvícenství, ale i faktu, že možnosti samotné provin-

Výuka katechizmu
v kostele –
Ondřej Metsch SJ
(Repro)

cie byly zřejmě naplněny. Věřící toužící po řeholním životě mohli tehdy volit z velkého množství církevních řádů, nových řeholních domů bylo zakládáno stále méně – často zkrátka už dost dobře nebylo kde, aby mezi nimi nedocházelo k příliš častým střetům.

Od roku 1740 prožívaly české země novou éru válek. Pruská armáda napadla Slezsko, bavorská Čechy a jezuité znovu častěji provázeli raněné a umírající při obraně českých měst. V souvislosti s odstoupením Slezska pruskému státu byly od české provincie odděleny tamní domy a počet členů tím klesl o dvě stovky na 1028 jezuitů. Marie Terezie v některých případech proti jezuitům favorizovala jiné církevní řády (při pražské univerzitě například dominikány), přesto sama nezamýšlela zrušení řádu. Bula Klimenta XIV. zastihla již spíše stagnující provincii. I její poslední katalog však čítal pořád více než tisícovku členů, z nichž 65 bylo noviců.

Významní členové

V raném novověku byli v českých zemích jezuité řádem zdaleka nejpočetnějším. Opět tak není snadné vybrat z četných osobností řádu ty nejvýznamnější. Za dobu své existence česká jezuitská provincie dala řádu četné řeholníky, žijící či zesnulé v pověsti svatosti – z nich především misionáře Albrechta Chanovského (1581–1643), Matěje Burnatia, Martina Středu či zámořské misionáře Augustina Strobacha (1646–1684) a Jindřicha Václava Richtera (1653–1696), kteří zemřeli mučednickou smrtí. V 17. století k nim samotní jezuité počítali mnohé další, například kazatele Jiřího Pellingu (1603–1648), misionáře Adama Kravařského (1589–1660) či Václava z Kolovrat (1634–1659), přezdívaného český Alois Gonzaga.

Mnozí jezuité působili jako zpovědníci a kazatelé při dvorech české a moravské šlechty a při katedrách biskupství. Nejednou vyraželi i za

hranice české provincie jako průvodci diplomatů a vojevůdců habsburského panovnického rodu i jejich pluků. Někteří se vrátili do rakouské provincie, aby působili nejčastěji v Uhrách, jiní se v 18. století podíleli na založení rezidencí v Lipsku a v Drážďanech, kde pravidelně sloužili při saském panovnickém dvoře. Někteří z nich vyjeli za vzděláním na jezuitské akademie v Ingolstadtu, Štýrském Hradci či v Římě, jiní působili v Loretu či při řádovém ústředí v Římě a stovky jich počínaje poslední třetinou 17. století odešly na misie do zámoří, do španělských a portugalských kolonií, ale i na východ, do Polska, na Rus i do daleké Číny. Po několik desetiletí čeští jezuité vychovávali a provázeli životem různé příslušníky mnohých českých rodů – mezi nimi například Kinských, Kolovratů, Lobkoviců, Slavatů či Šternberků. Počínaje závěrem 17. století žádali jezuitský řád o osobní zpovědníky a katedrální kazatele pražští arcibiskupové. Od počátku 18. století pak drželi jezuité setrvalý úřad přísedícího (asesora) při pražské arcibiskupské konsistoři.

Generace badatelů zaujal řádový historik Bohuslav Balbín. Z významných matematiků, fyziků a astronomů mnohé napadnou Josef Stepling (1716–1778) a Stanislav Vydra (1741–1804). Svým umem oslnil čínského císaře Jin-Čena jimramovský rodák Karel Slavíček (1678–1735) a po laickém bratru Jiřím Josefu Kamelovi (1661–1706) švédský přírodovědec

Carl Linné pojmenoval rod rostlin kamélie. Ve svých 29 letech vstoupil do řádu jako bratr laik jeden z nejvýznamnějších malířů českého rokoka Ignác Viktorin Raab (1715–1787). V říjnu 1772, necelé dva roky před zrušením řádu, byl do noviciátu přijat pozdější učitel na generálním semináři a zakladatel slavistiky Josef Dobrovský (1753–1829).

Jen malé sondy zatím vypovídají o společenském původu jezuitských řeholníků v raném novověku. Nejčastěji šlo zřejmě o syny měšťanských rodin. Setkáváme se i s vesničany, syny sedláků, ale i s příslušníky šlechtických rodů, včetně těch nejvyšších – Bruntálských z Vrba, Šternberků či Dietrichsteinů. Přitom všichni po vstupu do řádu museli počítat s tím, že se jejich život od základů promění, a to včetně právě zmíněných aristokratů.

Celkový počet jezuitů, kteří v českých zemích působili v letech 1556–1773, znám dosud není. Kartotéka letité pracovnice pražské Národní knihovny Anny Fechtnerové (1918–2016), která i dnes představuje největší soubor biografických údajů o jezuitských řeholnících v českých zemích v letech 1556–1773, čítá na 8925 lístků, které odpovídají heslům k celkem téměř 6500 řeholníkům. Současná práce na Bio-bibliografické databázi řeholníků v českých zemích raného novověku však ukazuje, že toto číslo zdaleka není úplné.

Jiří M. Havlík

O jezuitské každodennosti

Pojednání o dějinách jezuitů se obvykle věnují chodu jejich institucí, stavbám a uměleckým památkám, které nechali vytvořit, nebo přibližují důležité osobnosti řádu a jejich činnost. V následujícím rozhovoru jsme požádali historičku Kateřinu Bobkovou-Valentovou, aby nám naopak přiblížila každodenní život v jezuitské komunitě a vztahy k lidem kolem ní.

Jaké mezi jezuitu v komunitách panovaly vztahy? Co víme třeba o vztazích mezi patery a bratry? Měl na ně vliv společenský původ (venkované, měšťané, šlechtici)?

Musíme předpokládat, že vztahy v komunitě byly hierarchizované, a to ne pouze ve smyslu „představení – podřízení“, ale i jinak, protože hierarchizace byla v dobové společnosti přirozená. Pravděpodobně nevycházela ze společenského původu jednotlivých řeholníků – většina jezuitů (otců nebo bratrů) byla měšťanského původu, a sociální rozdíly tedy nebyly nijak velké. Na hierarchizaci vztahů mezi jezuitu mělo spíš vliv dosažené vzdělání a postavení v řádu. To je samozřejmě nejmarkantnější v rozdílu mezi otci a bratry. Asi nelze úplně říct, že by otcové považovali bratry v komunitě za méněcenné, ale musíme si uvědomit, že se v běžném životě spolu moc nestýkali. Tím myslím, že spolu nevykonávali mnoho činností, nevstupovali do bezprostřední spolupráce, kde by mohli navázat bližší vztahy. Co mělo dále určitě vliv, byl věk. Je zřejmé, že v řadě komunit se těšili úctě staří otcové i bratři. Třeba v telčské komunitě byl jeden, který byl čtyřicet let kuchařem, a z jeho posmrtného elogia je zřejmé, že se těšil velké úctě.

Protože dobře vařil?

To z pramenů nepoznáme, ale spíš šlo o to, že s pokorou přijímali svou službu bratra. O ocenění konkrétních pracovních schopností se dozvíme více u dvou služeb bratří, a to u lékárníků, pokud uměli někomu pomoci v nemoci, a pak u ekonomů a sociů prokurátora, pokud uměli dobře hospodařit.

V české provincii určitě byla dělicí čára také národnostní. Jaký býval poměr německy a česky hovořících jezuitů? Jaký to mělo vliv na vztahy v komunitách?

To mělo velký vliv, zejména v některých typech smíšených komunit mohlo být soužití i konfliktní. V podstatě až do roku 1755 můžeme považovat zastoupení rodilých mluvčích češtiny a němčiny v provincii v podstatě za vyrovnané.

Kněz při mši –
Mikuláš Lenčinský SJ
(Repro)

To proto, že do uvedeného roku bylo součástí české provincie Slezsko, jehož většina obyvatel hovořila německy. Národnostní spory v provincii jsou zaznamenané vizitátorem Nicolaem Avancinim při vizitaci v letech 1673–1675. V jednom z bodů svého memoranda zdůrazňuje, aby všichni členové české provincie uměli česky i německy, a zabránilo se tak třenicím uvnitř komunit. Dobře věděl, co říká, protože sám byl Ital pocházející z Tridentu a byl členem rakouské provincie. V Tyrolích pravděpodobně zažíval stejný problém třenic mezi italsky a německy mluvícími jezuiti. Ke sporům docházelo kvůli kázáním nebo kvůli obsazování míst zpovědníků. V každém případě se předpokládalo, že všichni jezuité budou umět oba zemské jazyky natolik, aby mohli aspoň zpovídat. Pokud se někdo česky nenaučil, koloval pouze mezi německy mluvícími domy, tzn. především ve Slezsku, v Čechách a na Moravě pak v Opavě, Chomutově, případně v Litoměřicích a v Chebu.

V kolejích bydlili jezuité a studenti. Byli tam s nimi i jiní zaměstnanci? Co dělali, o co se starali?

Nejprve si musíme uvědomit, že prostory pro jezuiti a studenty byly velmi striktně odděleny, buď úplně zvláštní budovou, nebo pokud náhodou byly v jedné kvadratuře, tak měly dvě rozdílná schodiště, kterými se vstupovalo do těchto oddělených prostor. O zaměstnancích víme, že jich koleje měly hned několik typů. Přimo v řádom domě nejčastěji pracovali v kuchyni, poněvadž jeden kuchař nemohl vařit pro celou kolej, pro nějakých 35 lidí. Mladší jezuité (otcové a magistři) se podíleli pouze na mytí nádobí, ale ne na přípravě jídla – ani na to neměli čas, protože učitelé učili a kněží se věnovali duchovní službě.

Dále víme o zaměstnancích v zahradách, kde většinou pracovala i žila celá

Misionář využívá obraz ke katezezi – Jiří Pelinga SJ (Repro)

rodina zahradníka. Občas se také hovoří o tom, že pomocníky měli i řádoví lékárníci a že se pak z některých stávali jezuitští bratři. Na hospodářských statcích mimo kolej byl samozřejmě najímán šafář a další personál.

Nakonec ještě existovaly profese, které byly na koleji vnějškově závislé, více méně pracovaly pro kolej, jako například pradelny. Přímo v koleji se pravděpodobně pralo pouze bohoslužebné prádlo, všechno ostatní nechával bratr, který pečoval o ložní prádlo a o spodní oblečení, prát mimo kolej – máme totiž doložené účty od pradeln.

Kdo se staral o pokoje jezuitů? Také zaměstnanci?

To ne. Rozhodně neměli uklízečky. Po domě uklízeli bratři, ale i učitelé (magistři) a studenti (scholastici). Ale ustlat si, zamést a vynést odpadky si měl každý sám.

A kdy se jednotliví jezuité pateři a bratři mohli nejvíce osobně poznat?

Nejvíce příležitostí skýtaly cesty mimo kolej, třeba za kazatelskou službou. Protože žádný jezuita nesměl jít z domu ven sám, vždycky měl mít socia-druha. Buď dostávali přiděleného bratra, nebo s nimi chodili magistři. Někdy šli ven dva pateři, když jeden šel kázat a druhý zpovídat. Takže když takhle někam šli hodinu nebo dvě, tak cestou mohly vyrůst určité osobní vztahy – sympatie nebo antipatie.

Jak vypadalo stěhování jezuitů z kolejí při změně působiště? To musela být velká logistická operace! Jak to vypadalo?

To byla neskutečná logistická operace. Jednou za rok docházelo k velkému pohybu jezuitů po celé provincii. Trvalo to většinou celý měsíc a obvykle se obměnila přibližně třetina lidí. Když si uvědomíme, že v době největšího rozkvětu bylo v provincii až 1300 jezuitů, tak se na cestu vydalo 400 lidí. Navíc platilo, že cestovní náklady na stěhování měla hradit kolej, která byla novým působištěm daného jezuita.

Na cestu do nové koleje se jezuité nevydávali sami, ale šli třeba ve dvojicích. Když byl někdo poslán např. z Telče do Opavy, tak se vydal na cestu s někým, kdo šel odtamtud do Brna, tam zase dostal druhého, který šel do Olomouce, a pak z Olomouce nabral dalšího, s kým šel do Opavy. Někdy využívali i doprovod jiných řeholníků.

Při stěhování takto ve dvojicích chodili pěšky?

Ano, cestovali většinou pěšky, ale ne nutně celou cestu. Mohli také jet poštovním spojem (když už v 18. století existovaly) nebo využít povozu nějakého dobrodince.

A čeho se týkaly náklady na stěhování, které si koleje navzájem hradily?

Platily se cestovní náklady, které zahrnovaly dopravu (třeba za poštovní spoj) a dále bydlení a stravu během cesty. Také se dohadovali ohledně vybavení, například oblečení, se kterým byli jezuité vysláni z koleje na nové působiště. Při stěhování si neměli nosit s sebou nic navíc, jen to, co měli na sobě, a nějaké základní náhradní oblečení (spodní košile), ale už ne další svrchní oblečení (pláště, klobouky), to neměli svoje, ale odevzdávalo se v domě a fasovalo vředy na léto a na zimu zvlášť. Také neměli při stěhování nosit s sebou žádné knihy. Ale víme o jezuitech-spisovatelích, kteří se stěhovali i s knihami a svými rukopisy, nebo o lékárnících, kteří cestovali se svými lékárníckými zápisky a recepty.

Existují kromě úředních dokumentů nějaké osobní vzpomínky českých jezuitů? Psali si třeba deníky nebo duchovní zápisky? Dochovaly se nám?

Dlouho jsem se domnívala, že nic osobního se nedochovalo. Pak jsme ale našli v archivu telčské koleje tzv. vocationes, což jsou stylizovaná osobní vyjádření, pro jednotlivé kandidáty vstupující do řádu. Jsou to velmi zajímavé texty, ale dochovalo se nám jich jen šest. Zatím však nevíme, k čemu sloužily – zda byly pouze součástí formace v noviciátu, nebo si je jednotliví jezuité uchovávali po celý život jako připomínku své prvotní motivace ke vstupu do řádu.

Dalšími dokumenty osobní povahy jsou dopisy – korespondence. Známe

Kněz učí chlapce růženc –
Francis Wilsingham SJ
(Repro)

dopisy misionářů ze zámoří, ze kterých hodně vysvítá přístup jednotlivých otců k životu, jak pozorují přírodu a okolní svět, ale i jak prožívají svoje řádové povolání. Musela existovat i početná osobní korespondence mezi jezuitu v provincii, ale ta se pravděpodobně likvidovala jako spotřební materiál, nikdo z jezuitů ji neuchovával. Pokud se nám nějaká dochovala, například Balbínova korespondence, tak proto, že ji uchoval nějaký adresát mimo řád.

Pokud jde o deníky, tak osobní deníky žádného jezuitu se nám nezachovaly. Osobně si myslím, že ani neměli čas je psát, protože museli vytvářet velké množství písemností, které souvisely s jejich úřadem. Osobní poznámky se ale dají najít i v nich. Někteří rektori například občas uvedli do diářů kolejí, že je bolela hlava nebo že se s někým zajímavým setkali.

Hlavním apoštolátem jezuitů v baroku bylo vzdělávání, případně poutní místa. Zapojovali do svého apoštolátu také laiky? Co třeba mariánské družiny? Byla to jen místa „pěstování zbožnosti“, nebo i dobročinnosti?

Z našeho dnešního pohledu bychom mohli mít pocit, že laici byli úplně pasivní. Ale z jejich pohledu nikoli. Účast na různých typech procesí, na přípravách liturgických slavností, na setkávání členů mariánských družin při různých svátcích byla dobově chápána jako aktivní prožívání osobní zbožnosti. Nehledě na to, že členství v družinách bylo prestižní záležitostí. Důležitá byla též starost těchto duchovních korporací o zemřelé členy, ať už šlo o samotný pohřeb těla nebo přímluvy za duši zemřelého i členy jeho rodiny.

Dobročinnost ve smyslu starosti o nemocné nebo o žebráky tedy družiny nevyvíjely?

Musíme si uvědomit, že charitativní činnost patřila v té době jiným řádům, případně městskému špitálu. Kromě duchovní péče o vězně jezuité do této oblasti moc nevstupovali, protože by se střetli s polem působení jiných řádů nebo města. Tehdejší společnost byla jinak rozdělená než dnešní, silně určovala, kdo má kde jaké místo i co se týče služby druhým, a to nebylo radno překračovat.

Dnešní představa o tom, co dělají jezuité, je, že dávají duchovní cvičení. Dávali barokní jezuité lidem exercicie?

Ano, dávali, ale pouze elitám, jednotlivcům. Ve výročních zprávách jednotlivých kolejí se zmiňují většinou duchovní – kněží z okolí, případně členové jiných řádů, mimořádně členové magistrátu měst nebo nižší šlechtici. Šlo zpravidla o dvou- nebo třídní exercicie, šestidenní jsou spíše výjimkou a týkaly se asi jen farářů. Jedinými většími skupinami, kterým se dávaly exercicie, byli studenti řádových gymnázií, kteří mívali třídní duchovní cvičení v postu.

Je ještě něco, co o českých jezuitech nevíme? Je ještě co objevovat?

Je řada témat, která je možné objevovat a znovu promýšlet. Důležitá je korekce naší představy o barokních jezuitech, která je založena na dvou rozdílných zkušenostech. Na jedné straně vidíme do dneška zachované stavby, komplexy budov kolejí a kostelů tak, jak stály v polovině 18. století. Na druhé straně čteme písemné prameny, které nám toho nejvíc říkají o činnosti jezuitů z poloviny 17. století. Často ve svých představách zasazujeme do prostor z 18. století skutečnosti o sto let starší. Což je nesmysl. V 17. století byla česká provincie jedno velké staveniště, zázemí prostorných domů a vyzdobených kostelů tehdy jezuité ještě neměli.

Druhá věc se týká hospodaření, protože u většiny jednotlivých domů nevíme, jak fungovalo. Třeba víme, že měly nějaké finanční prostředky z fundace, nějaké majetky, ale jestli tyto prostředky stačily na chod celé koleje nebo u koho byla fundační jistina uložena, to nevíme. Nevíme také, jak velký podíl na hospodaření domu měly běžné dary od věřících, ať drobné finanční dary, nebo materiální, třeba potraviny nebo plátno. Je tedy stále po čem pátrat a co objevovat.

Za rozhovor poděkoval Petr Havlíček SJ

Mgr. Kateřina Bobková-Valentová, Ph.D., je vědecká pracovnice a vedoucí oddělení dějin raného novověku Historického ústavu Akademie věd ČR v Praze. Odborně se zaměřuje na české církevní dějiny raného novověku, zejména na každodennost řeholních komunit, a dále na dějiny vzdělanosti a novolatinské divadlo.

Na misiích v zámoří

Bylo možné, aby obyvatel českých zemí v 17. a 18. století absolvoval transoceánské plavby trvající několik měsíců? Bylo možné, aby se dostal do neprobádaných oblastí zámoří a aby strávil roky mezi tamními domorodými obyvateli? Bylo to v podstatě nemožné. A co kdyby přitom měl výborné literární vzdělání a podal o tom vybroušenou latinou písemnou reportáž?

To už zní jako představa z říše snů. Přesto se v českých dějinách obojí stalo skutečností. Ti, kteří to dokázali, byli jezuitští misionáři. Dodnes máme jejich dopisy, které se sice dochovaly jen ve zlomku toho, co bylo kdysi ze zámoří do Čech napsáno a odesláno, ale i tak to jsou vzácná svědectví, která dnes čteme se zatajeným dechem a můžeme přitom – s Albertem Einsteinem řečeno – prožívat „dobrodružství poznání“.

Nedostatek pracovníků

Vraťme se v čase o tři a půl století zpět, do doby, kdy dvě iberské námořní mocnosti, Španělsko a Portugalsko, pokračovaly v procesu objevování a osídlování zámořských území. Španělsko postupovalo především západním směrem, do Ameriky a odtud dále do Tichomoří, Portugalsko zase převážně směrem na východ, do Afriky, Indie a jihovýchodní Asie (portugalskou výjimkou na americkém kontinentě byla Brazílie). V zaoceánských oblastech Španělé a Portugalci

budovali podle evropského modelu jednak světskou koloniální správu, jednak i správu duchovní. V případě duchovní správy se nejednalo jen o péči o Španěly a Portugalce žijící v Novém světě, ale i o nacházení koexistence evropské a domorodé civilizace. V tomto kulturně historickém procesu sehrály zásadní roli misie, v nichž Tovaryšstvo Ježíšovo vskutku vynikalo. Prolínání odlišných lidských civilizací nemá v tomto rozsahu v dějinách obdoby – a také se už nikdy nezopakuje.

Nový svět nebyl malý – naopak, proti Evropě byl rozlohou obrovský. Proto se postupem času nutně musel projevit nedostatek španělských (resp. portugalských) pracovníků v misiích u domorodých obyvatel. Španělský král (tehdy Filip IV. z dynastie Habsburků) v důsledku tohoto stavu nakonec přistoupil k tomu, že do Nového světa pozval i misionáře z oblastí, v nichž vládl jeho střeoevropský příbuzný. Takto se v průběhu asi sedmdesáti let otevřela brána

do Nového světa pro několik desítek jezuitských osobností z území Čech, Moravy a Slezska. Role misionáře v zámoří byla tehdy v české jezuitské provincii chápána jako velmi prestižní (lze ji porovnat s výsadním postavením kosmonautů v dnešní době), a tak byli z české jezuitské provincie vybíráni ti nejlepší, nejnadějnější a nejschopnější mladí členové řádu. Vskutku, staly se z nich významné zakladatelské osobnosti mnoha zámořských regionů.

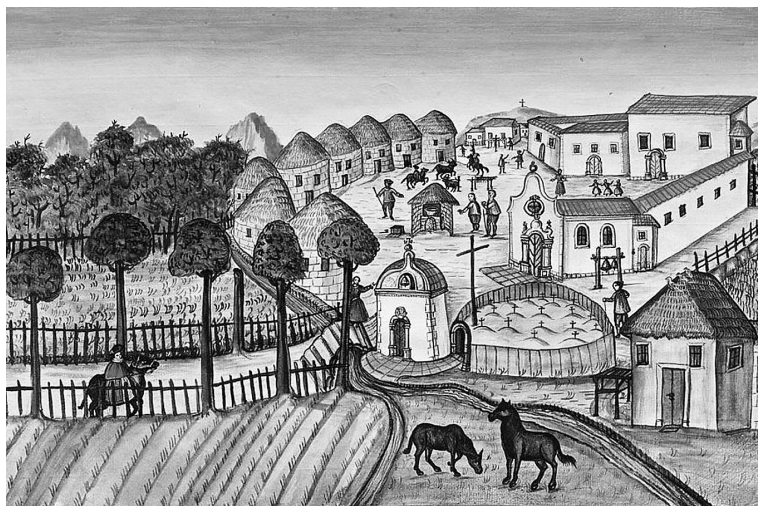
Jezuita – člověk jako my

Účast členů české provincie Tovaryšstva na misiích Nového světa byla během 20. století již zmapována ve formě životopisných přehledů. Vděčíme za to dochovaným řádovým katalogům, které nám prozradily základní životní data misionářů, ale také průběh jejich pracovní kariéry v zámoří. To byl první způsob, jakým se česká historiografie snažila jezuitské misionáře z temnot zapomnění vyzvednout. Druhým a odlišným způsobem, kterým na naše misionáře v zámoří nahlížíme v poslední době, je podrobná četba jejich dochovaných dopisů – tedy studium autentických literárních pramenů. Prožitky, zkušenosti, pocity, myšlenkové pochody jednotlivého misionáře jsou stejně důležitou součástí dějin jako životopisné přehledy – a hrají obrovskou roli při jejich pochopení. V tomto směru představují dopisy českých jezuitů z misí působivý pramen: mladí

misionáři, ohromení jinakostí Nového světa, líčí své velké zážitky, dojmy a činy spolubratřím do Čech – a díky tomu nyní i nám. Můžeme s nimi sdílet tuto emocionálně intenzivní etapu života se všemi očekáváními a radostmi, ale i zklamáními a smutky. Před našima očima se rozehrávají dramata jednotlivých osudů: čteme o tom, jak se lidský charakter vyrovnává s životem v osamění a nebezpečí, s životem plným dosud neznámých a netušených překážek. Čteme o tom, jak víra a naděje v myslích a srdcích misionářů pomáhá všechny tyto překážky překonávat.

Prostředí, ve kterých čeští jezuité v zámoří působili, byla velmi rozmanitá. Jinak vypadal život a misijní práce na izolovaných ostrůvcích Tichého oceánu (Mariánské ostrovy či různé lokality Filipín), jinak vypadal život v mexických horách (oblasti Tarahumara a Sonora na severozápadě dnešního Mexika), jinak v tropickém amazonském lese, jinak v jezuitských kolejiích v metropolích koloniálního života (Quito, Mexiko, Manila, Bahia v Brazílii, Goa v Indii), jinak ve starých orientálních říších s vyspělou kulturou a státní mocí (Čína, Japonsko, částečně i Indie). Dvě osobnosti z řad českých misionářů zemřely v misiích násilnou smrtí při povstáních domorodých obyvatel (Augustin Strobach na Mariánských ostrovech, Jindřich Richter v Amazonii). Někteří podlehli relativně brzy nemocem (Jan Haller na Mariánách, Jiří

Misijní stanice
Santiago
v Dolní
Kalifornii.
Kresba
českého
jezuity Ignáce
Tirsche
(Foto Národní
knihovna ČR)

Brandt v Chile), ale byli i tací, kdo se stali součástí Nového světa na dlouhé dekády a zanechali za sebou pozoruhodné výsledky: Josef Neumann nebo Šimon Boruhradský v Mexiku, Samuel Fritz v Amazonii, Karel Slaviček v Číně nebo Pavel Klein na Filipínách.

Nejvýznamnější Čech v Tichomoří

Osobnost posledně jmenovaného vybočuje z řady ostatních výrazněji, protože se dochovalo nejvíce jeho dopisů. Ve své době se Pavel Klein (1652 Cheb – 1717 Manila) stal skutečně nejvýznamnějším Čechem v oblasti Tichého oceánu. V zámoří dosáhl (opět jako jediný Čech) nejvyššího postu, který mu byl přístupný: stal se filipínským provinciálem a řídil jezuitské misie v celém španělském Tichomoří. Jeho osobnost u nás byla velmi málo známá a teprve nyní, když

vyšly Kleinovy latinské písemnosti poprvé v českém překladu (ve výboru Čestí jezuité objevují Nový svět), začíná se před naším zrakem rýsovat obraz života a činů tohoto talentovaného muže.

Klein byl mužem mnoha zájmů, širokého rozhledu a výborného vzdělání. Na svou dobu a prostředí byl však také člověkem výjimečně jasného a kritického úsudku. V době, kdy odcházel z Čech do zámoří, mu bylo dvacet šest let. Odcházel z Čech s vidinou toho, že bude pracovat jako matematik a astronom na misiích v Číně, leč dobové okolnosti způsobily, že po celý život setrval na Filipínách. Během své čtyřleté cesty z Prahy do Manily (1678–1682) popsal nejen kraje, lidi a zvyklosti, ale také krajinu, přírodní jevy, oceány a neznámé živočichy a rostliny. Všiml si všedního života

Kostel v Mexiku.
Kresba českého
jezuity Ignáce
Tirsche
(Foto Národní
knihovna ČR)

v cizích krajích a velmi často dával najevo své kritické postřehy. Hodnotil zdravým a střízlivým rozumem konání a chování svých bližních, jezuitů i nejezuitů, a neváhal je břitce komentovat. Pavel Klein zajisté odešel šířit víru, ale usiloval o šíření evropské vědy, praktických znalostí a řemesel, chtěl také být v zámorí užitečný pro chudé a bezbranné: usiloval o lepší život pro domorodé obyvatele, jejichž práv se u španělské správy zastával.

Klein strávil na Filipínách třicet pět let misionářského života. Je dnes pokládán za prvního Evropana pojednávajícího o souostroví Palau, za zakladatele literární tagalštiny, průkopníka filipínského knižtisku či zakladatele prvního ženského řádu na Filipínách. Vedle dalšího známého českého jezuity na Filipínách, brněnského botanika Jiřího Kamela (kdo by neznal japonskou růži – „kamélii“, kterou Carl Linné pojmenoval na

jeho počest?) je Klein zakladatelskou osobností filipínské botaniky a lékárnictví. Jeho oblíbená příručka receptů a rad pro nemocné, která využívala domorodé byliny a v zámorí dostupné prostředky, nebyla překonána po více než dvě staletí. Klein měl široký záběr a zůstalo po něm na Filipínách mnoho stop.

Hledání jezuitské korespondence ze zámorí v našich i zahraničních archivech stále pokračuje. Další etapa tohoto hledání bude zdlouhavá a nesnadná, neboť korespondence našich misionářů je roztroušena takřka po celém světě, nejen v archivech a knihovnách několika kontinentů, ale i v těžko přístupných soukromých sbírkách. Ale stále máme naději, že nějaké objevy ještě přijdou a rozšíří naše obzory v této pozoruhodné kapitole českých dějin, která se promítla do dějin tolika oblastí celého světa.

Pavel Zavadil

Nově promýšlet své charizma

Rozhovor s generálním představeným jezuitského řádu P. Arturem Sosou vznikl v polovině května na 71. kongregaci prokurátorů v Loyole, kde se hojně diskutovalo nad Univerzálními apoštolskými preferencemi a jejich přijetím v jednotlivých provinciích. Interview vzniklo také s výhledem na chystanou návštěvu otce generála v české provincii v závěru tohoto roku.

Rád bych se nejprve vrátil k jádru diskuzí zde na 71. kongregaci prokurátorů v Loyole, k Univerzálním apoštolským preferencím (dále jen UAP) v jezuitském řádu. Zaznamenal jste v provinciích nějaké změny?

Určitě, ale vždy je ten proces velmi závislý na dané provincii. V některých provinciích je věnováno preferencím více prostoru, v jiných méně, kromě toho můžeme zaznamenat jinou dynamiku ve velkých provinciích, jinou v provinciích malých. Takže se to místo od místa hodně liší. Nicméně obecně mohu říct, že jezuité na celém světě UAP přijali dobře a mnohé se jim už ve způsobu myšlení a jednání podařilo změnit. Při sestavování provinčních apoštolských plánů je v současnosti na mnoha úrovních větší prostor věnován duchovnímu rozlišování a modlitbě, aby padlo správné rozhodnutí ohledně toho, co bude třeba ukončit, jaké dílo či dům zavřít, a co naopak dále zachovat, nebo dokonce rozvíjet. Důležité je, že jezuité přijali jako fakt, že účelem není jen odkazovat jeden na druhého, ale naslouchat Duchu, kam nás vede, a pak hledat vzájemnou shodu. To jsme mohli zažít i na kongregaci prokurátorů – pocházíme z různých míst a kultur, mluvíme různými jazyky a máme různé přízvuky, ale Duch nás stále sjednocuje a učí nás si vzájemně porozumět.

Druhou věcí je skutečnost, že nikdo z nás se neposílá sám, ale jsme posláni. Pokud jde o UAP, poslední není naše slovo, ale hlas církve, který pozvedl papež František. On tyto preference přijal a dal je jezuitskému řádu jako posláni na následujících deset let. A je zřejmé, že jezuité ve všech provinciích jsou tím pozváni k proměně svého pohledu na svět. Nesmíme se spokojit s tím, co děláme, musíme být ochotni se změnit. Duchovní obrácení je obsahem všech čtyř preferencí, ale zejména té první, o které se papež František vyjádřil, že je tou základní a nejdůležitější: Hledat a pomáhat lidem nalézt Boha. Kromě toho se nadále učíme i svým prostým životním stylem kráčet s těmi, kteří jsou vyloučení, chudí, zranitelní, společností odstrkovaní, doprovázet mladé lidi v utváření nadějeplné budoucnosti a v neposlední řadě pečovat o životní

prostředí, které je naším společným domovem. To všechno je pro nás výzva, a i proto se proti tomu někde mezi jezuitu objevuje nechuť či jistá míra odporu.

Můžeme se setkat s názorem, že UAP jsou jakýmsi seznamem našich aktivit. Vy sám však zdůrazňujete, že nejde tolik o to, co děláme, ale kým jsme. A k tomu nás preference zvou. Zaznamenal jste podobný posun v chápání mezi jezuitu?

Ano, ale opět hodně záleží na konkrétní komunitě nebo provincii. Někteří jsou se sebou spokojeni a říkají: vlastně to všechno děláme, tak nemusíme nic měnit. To je jeden ze způsobů, jak oslyšet hlubší poselství UAP. Řeknu si: „Vždyť já se skoro celý den věnuji lidem v exercičním domě, máme školu, kde vyučuji a věnuji se mladým lidem, občas dám nějakou almužnu, v komunitě třídíme odpad, tak mám splněno.“ Takový postoj je docela častý. Ale existují jezuité a komunity, kde jdou hlouběji k jádru věci. Také mezi jednotlivými regiony jsou velké rozdíly, jak preference vnímají. Nikdy se ovšem nesmíme spokojit s tím, co se už podařilo. Pro nás je vždy důležitou otázkou, jaký by měl být další krok, k čemu nás Duch vede.

Zvláště v oblastech, kde ubývá povolání, se už delší dobu mluví o restrukturalizaci komunit a provincií. Jak tento proces pokračuje a nakolik ho považujete za důležitý?

Tento proces je velmi důležitý. Jsou místa, kde je situace natolik závažná, že bez restrukturalizace by mohlo dojít ke kolapsu. Každopádně to znamená velkou přetíženost členů řádu. Nesmíme zapomenout na to, že naší prioritou není uchovat si již existující činnost a strukturu, nebo je naopak pořád radikálně měnit. Cílem je být věrný Božímu poslání. Nejde tedy jen o to se přizpůsobit měnícím se podmínkám, našim úkolem je ve světle Ducha stále nově promýšlet své charizma, dobře poznat měnící se okolnosti a pak se nebát udělat vnitřně svobodná rozhodnutí. Hlavním cílem tedy není spojovat komunity a provincie na základě počtu členů, jazyka, kultury apod. O to tu nejde. Jde spíše o to, nakolik jako jezuité vezmeme na vědomí zásadní změny ve společnosti i v církvi a budeme ochotni něčím podstatným přispět.

Připomeňme si, že když jezuitský řád vznikl, ukázalo se, že společnost potřebuje více dobrých škol a prostor k formaci řádového dorostu. Jezuité tedy začali zakládat školy a ty si získaly velmi dobré jméno. Paradoxně na území dnešního Ruska nebyl jezuitský řád zrušen, protože jezuitské školy byly pro tamější společnost velmi důležité. Nyní se musíme ptát, co by mělo být naším přínosem v sekularizované společnosti.

Momentka ze setkání jezuitů na 71. kongregaci prokurátorů v Loyole (Foto SJ)

Právě tahle otázka je v situaci české provincie velmi aktuální...

V dnešní době v Evropě a v některých dalších oblastech jezuitské školy ubývají. Stát nebo různé soukromé instituce často provozují lepší školy, než jsou ty naše. Proto je namístě se ptát, jaký by měl být náš přínos pro rychle se měnící společnost, která je stále více sekularizovaná.

Jiná je situace například v Nepálu. Katolíci jsou v této zemi jen nepatrnou menšinou, přesto provozují více než dvě desítky škol a drtivá většina žáků či studentů jsou nekřesťané; je mezi nimi také mnoho uprchlíků z Bhútánu. Evangelizaci ztěžují místní zákony, které zakazují někoho nutit k náboženské konverzi. Přesto jsou jezuitské školy v Nepálu velmi vyhledávané a křesťanské společenství i díky jezuitům poměrně rychle roste.

Ve většině evropských zemí se však musíme ptát, jak nově uchopit své jezuitské poslání. A teprve když se nám podaří na tuto otázku odpovědět, mělo by následovat další rozlišování ohledně struktury řízení této oblasti. Někde vznikají nové provincie, jinde zanikají. Možná bude třeba někde založit docela jiné struktury, které budou více odpovídat daným potřebám.

Například v Latinské Americe nyní provinciálové jednotlivých provincií rozvažují nad lepší koordinací v celé Amazonii. Provinciálové Latinské Ameriky

a Karibiku spolu komunikují, setkávají se a zabývají se otázkou, jak by mohli jezuité ještě lépe sloužit lidem v zemích, ve kterých působí. Tovaryšstvo je v této oblasti známé svojí vzdělávací činností, provozuje vzdělávací instituce na všech úrovních. Jezuité si nyní kladou otázku, jak by mohli lépe sloužit našemu misijnímu apoštolátu a zároveň jak nezanedbávat péči o duchovní život jednotlivců.

To má zřejmě vliv i na formaci jezuitského dorostu...

Formace mladých spolubratří nyní prochází snad vůbec největší proměnou. Kdysi provincie pokládaly za ideální mít všechny etapy formace doma. Nyní neexistuje jediná provincie, která by neměla aspoň část formace jinde. Pro mladé jezuitu je ovšem velmi důležité zakusit mezinárodní povahu našeho řádu a je pro ně užitečné strávit nějaký čas mimo svou provincii.

Tak tedy bychom mohli říct, že restrukturalizace provincií není cílem, ale jen prostředkem k tomu, abychom jako jezuité mohli lépe plnit své poslání v tomto světě...

Ano, ovšem otázka restrukturalizace je aktuální zvláště tam, kde je v provincii velmi málo členů a počet stále klesá. Tam je nutné čelit realitě, protože pro chod provincie a jednotlivých komunit jsou zapotřebí schopní lidé v jednotlivých úřadech a službách. Velkou výzvou jsou ovšem například finanční záležitosti, protože každá země má trochu jiné podmínky a ekonomický systém.

Česká provincie je nyní, pokud jde o počet členů, nejmenší provincií. Je v procesu sblížení se slovenskou provincií, která sice také není příliš velká, ale například situace v místních církvích se dost zásadně liší. Co byste nám poradil?

Moje první doporučení je vzít rozdíly mezi vámi jako duchovní proces – jak na osobní, tak i na komunitní úrovni. Může vás to naučit větší svobodě v rozlišování, nepodléhat neuspořádaným náklonnostem. Možná budete muset něco opustit a vybudovat něco společně, aniž byste ztratili výhody, které teď máte. Obohacením může být také podívat se na zkušenosti v jiných provinciích.

Konstituce nám dávají poměrně velkou pružnost v hledání nových způsobů řízení našeho řádu. Existují dobré zkušenosti s meziprovinčním propojováním apoštolických aktivit nebo formace. Nejvyšším orgánem řízení je generální kongregace, která svěřuje autoritu generálnímu představenému. Generál ji pak svěřuje dál, nakolik je to zapotřebí. Jedna z tradičních forem uspořádání na místní úrovni je provincie. Byla mnoho let úspěšná a přinesla mnoho dob-

rych výsledků, ale možná najdeme nové formy uspořádání, které se ukážou jako lepší. Například způsob komunikace se nyní změnil – ještě v 60. letech minulého století bylo nutné čekat na dopis, který se posílal běžnou poštou, docela dlouho, současné technické vymoženosti naši komunikaci urychlily. To ovlivnilo i náš způsob působení ve světě – a nezapomeňme, že to naše hlavní poslání je „pomáhat duším“. Potřebujeme tedy vnitřní svobodu a něco, co otec generál Kolvenbach s oblibou nazýval „kreativní věrnost“. Stále se musíme ptát, co je lepší v danou chvíli udělat, když vezmeme do úvahy situaci a možnosti, které nám nabízí.

Podle statistik je Česká republika nejateističtější zemí v celé Evropě. Čemu bychom se v této situaci měli věnovat?

Rozlišoval bych společnost, ve které probíhá rychlý proces sekularizace, a společnost, která už je sekularizovaná jako ta česká. Tam obvykle zájem o duchovní záležitosti roste, lidé už nemají takové předsudky vůči církvi a upřímně hledají. Taková situace je pro Tovaryšstvo velkou příležitostí. Jezuité mohou v tomto duchovním hledání lidi doprovázet a duchovní cvičení jsou tady velmi dobrým nástrojem. Například mladí lidé v sekularizované společnosti už nejsou zatíženi tradičním vnímáním věcí a hledají svou vlastní cestu. Jezuité mají na tomto poli co nabídnout a mohou je individuálně doprovázet a učit rozlišovat nebo udělat správná rozhodnutí. A mladí často touží po takových nástrojích, potřebují, aby jim někdo bez indoktrinace ukázal cestu. Postupně se mohou otevřít i cestě k dobrému Otci. Zároveň je nutné budovat živé, láskyplné a otevřené komunity, do kterých by mladí lidé mohli s radostí patřit. Takové prostředí vzniká jen tam, kde jednotlivci žijí pravdivě a radostně svoji víru. Proto je osobní obrácení tak důležité.

Připravil Jan Regner SJ

P. Arturo Sosa SJ (* 12. listopadu 1948) pochází z Venezuely. Členem jezuitského řádu je od roku 1966. Filozofii studoval v Caracasu, teologii v Římě. Na kněze byl vysvěcen roku 1977. Roku 1990 získal doktorát z politických věd. Dlouhá léta koordinoval sociální apoštolát venezuelské provincie. V letech 1996–2004 byl venezuelským provinciálem, v letech 2004–2014 rektorem katolické univerzity Táchira v San Cristóbalu. Od roku 2014 působil jako delegát pro jezuitské meziprovinciální domy a díla v Římě. Generálním představeným Tovaryšstva Ježíšova byl zvolen 14. října 2016.

Portugalský Magis 2023

Před Světovými dny mládeže, které se konaly na počátku srpna v Lisabonu, se v Portugalsku uskutečnil i jiný významný program – jezuitský Magis. Účastníky tohoto setkání jsou mladí lidé, kteří mají blízko k ignaciánské spiritualitě, ale i mnoho dalších, s nimiž Tovaryšstvo spolupracuje na společném poslání. Na akci byl přítomen i český jezuitský scholastik Pavel Bandouch.

Do Portugalska jsem odecestoval v rámci setkání evropských jezuitů ve formaci. Toto každoroční setkání bylo letos ozvláštněno příležitostí účastnit se Magisu a Světových dní mládeže. Magis je v České republice stále poměrně málo známou záležitostí, takže by tento krátký článek mohl sloužit i jako podnět pro případné zájemce, kteří mají touhu setkat se s mladými lidmi z celého světa a mají blízko k ignaciánské spiritualitě. Tento rok šlo také o určitou duchovní a komunitní přípravu na SDM.

Magis byl zahájen 22. července ve škole pojmenované po sv. Janu de Brito, která je provozována portugalskými jezuiti. Ta se proměnila na tzv. *Villa Magis*, kde se přespávalo, jedlo a kde se i odehrávaly mše svaté a jiná větší setkání. Bylo úžasné vidět více než 2000 mladých lidí, kteří přijeli skutečně ze všech koutů světa, aby se Magisu mohli účastnit. Přítomno bylo i kolem 200 jezuitů, což bylo příležitostí s úsměvem navázat na stará

přátelství, ale i seznámit se s dalšími spolubratry.

Úvodní dva dny sloužily zejména k aklimatizaci a k představení smyslu Magisu, jehož heslem tento rok bylo „Budovat budoucnost plnou naděje“. Organizátoři ale připravili i několik hudebních vystoupení. Poprvé v životě jsem tak měl možnost vidět rapujícího jezuitu nebo hudební skupinu složenou čistě z jezuitů, kde ke společnému vystoupení přispěl třeba i španělský provinciál.

Skupinová zkušenost

Na dalších několik dní se účastníci rozdělili na základě předchozí registrace do menších skupinek a vyrazili na různé zkušenosti. Tyto skupinky se následně věnovaly aktivitám, které se týkaly různých oblastí: umění a spirituality, sociální služby, péče o stvoření, putování aj. Některé zkušenosti, tzv. experimenty, se konaly dokonce i ve Španělsku, mimo jiné v Granadě a v Madridu.

Na ekologickém experimentu ve Vouzele bojovali s invazními rostlinami (Foto Miguel Carvalho)

Skupina, ke které jsem se připojil, se vypravila na sever Portugalska, kousek od města Vila Real. Naším úkolem bylo nově vymalovat poněkud omšelou kapli, aby mohla sloužit místní komunitě věřících. Práce jako taková nebyla těžká, ale bylo co dělat – škrábání a malování si vyžádalo poměrně dost času. Tyto zkušenosti ale nejsou zaměřeny primárně na výkon, ale na to, aby se jejich účastníci seznámili a aby nacházeli Boha v rámci společenství i při práci. Tomu pomáhá každodenní společná ranní modlitba s Písmem, společné slavení mše svaté a večerní examen. Přes den je pak možnost k duchovnímu rozhovoru.

Jsem velmi vděčný, že atmosféra v naší skupině byla od počátku výborná a byla možnost nejen ke zmíněným

hlubším rozhovorům, ale i k zasmání a k příjemnému bytí spolu. Velmi k tomu přispěli dobrovolníci, kteří tuto zkušenost organizovali a kteří mají blízko k univerzitnímu centru jezuitů v Portu. Neustále jsme se mohli cítit jako doma, protože často vařili s pomocí svých rodin oni sami a mohli jsme tak ochutnat prostou, ale výbornou portugalskou kuchyni. Velkou podporu jsme cítili i na straně místního faráře, který nám umožnil spát v prostorách patřících farnosti. Měli jsme díky němu i možnost setkat se více s místními věřícími. Krásná byla třeba hned úvodní mše po příjezdu, kterou jsme slavili společně se seniory z místního domova důchodců.

Velmi zajímavé bylo složení naší skupiny. Kromě dobrovolníků, jezuitské-

ho kněze z Polska a mě byla totiž celá složená z mimoevropských účastníků. Přijeli z Brazílie, Malajsie, Austrálie, USA či Haiti. Pro většinu skupiny tak šlo i o první setkání s Evropou, což bylo velmi obohacující. Člověk si uvědomil i svobodu, kterou u nás máme, neboť třeba v Malajsii jsou křesťané do značné míry diskriminováni. Zjistili jsme ale, že radosti a starosti jsou podobné, ať už pocházíte z pražského sídliště, nebo z Adelaide.

Den, kdy nám schnul nátěr na kapli, jsme využili k tomu, abychom lépe poznali sever Portugalska. Vyrázili jsme proto do údolí řeky Douro, kde se pěstuje víno, ze kterého se poté vyrábí světoznámé portské víno. Bylo úžasné sledovat krajinu proměněnou staletými tvrdé práce lidských rukou, díky které si člověk připadal téměř jako v nějaké zahradě.

Cíl naší mise, kterým bylo vymalování kaple, se nám podařilo splnit. Zkušenost jsme tedy zakončili společnou modlitbou růžence s místní komunitou v tomto svatostánku.

Opět pohromadě

Následoval návrat do Lisabonu, kde se sešli opět všichni pohromadě. Následující dny byly naplněny sdílením zážitků ze zkušeností, ale jedno dopoledne bylo věnováno i workshopům, které vedli i známí hosté, jako např. jezuita James Martin. Já jsem se vypravil na vyprávění o projektu jedné rodiny, která se snaží žít na svém hos-

podářství v duchu encykliky papeže Františka Laudato si'. Cenné na tom bylo především to, že šlo o konkrétní projekt, nikoli pouze o teorii. Předposlední den se konal tzv. Festival národů, během něhož měly možnost se hudebně, tanečně či jinak prezentovat delegace z různých zemí. Obrovský úspěch měly polský a slovinský tanec, originální byla také lekce singapurské angličtiny.

Celý Magis skončil na slavnost sv. Ignáce z Loyoly. Dopoledne otec generál odpovídal na otázky několika mladých lidí. Zdůraznil především důležitost osobního vztahu s Ježíšem Kristem a důležitost spolupráce na společném budování budoucnosti. Následovala mše svatá, která celou akci uzavřela.

Letošní Magis proběhl ve velmi dobré atmosféře, která se vyznačovala duchem přátelství a společenství. Motto týkající se budování budoucnosti plné naděje tak neznělo jako prázdné heslo, ale jako reálná možnost, jak na základě této zkušenosti vydávat svědectví i ve svých každodenních činnostech, ať už ve škole, nebo v práci. Následující Světové dny mládeže se poté nesly v podobném duchu, byť samozřejmě v mnohem větším měřítku. Obě akce ale mohou shrnout slova papeže Františka při jednom z jeho lisabonských projevů: člověk měl opravdu naději, že v církvi je místo pro všechny – todos, todos, todos.

Pavel Bandouch SJ

Jan Tanner – historik a teolog

Kromě výročí české jezuitské provincie letos také uplynulo 400 let od narození jedné z významných osobností jezuitského řádu v Čechách – spisovatele, historika a teologa Jana Tannera. Ačkoli jeho postavu dnes znají zejména historikové, z mnoha důvodů stojí za to s ní seznámit i běžné čtenáře.

Kdybychom měli Jana Tannera krátce představit, můžeme říci, že patřil k silné jezuitské generaci intelektuálů a vlastenců druhé poloviny 17. století. Někdy se této skupině říká „okruh Bohuslava Balbína“. Tuto skupinu spojovala nejen příslušnost k jezuitskému řádu, ale i společný zájem o růst českého kulturního povědomí po skončení třicetileté války. Jan Tanner byl Balbínovým přítelem, byli v osobním i korespondenčním styku a podle nedávných objevů sdíleli také podobný osud určité nepřízně mocných, osoučování a pronásledování.

Životopisná data

Jan Tanner se narodil v Plzni 17. srpna 1623. Jak napovídá jeho příjmení, jeho otec Matěj Tanner (Tonner) byl německé národnosti, původem z panství tepelských premonstrátů. Matka Alžběta Šedivcová pocházela z významného českého rodu plzeňských měšťanů Plachých. Jan měl několik sourozenců, jeho mladší bratr Matěj se rovněž stal jezuitou (1630–1692).

Po studiu u pražských jezuitů vstoupil Jan Tanner roku 1641 do noviciátu v Brně, 10. října 1643 tam složil své první sliby. Filozofii studoval v Praze v klementinské koleji (1644–1646), potom jako magistr vyučoval na gymnáziu v Praze a v Kutné Hoře. V pražském Klementinu také pokračoval ve studiu teologie (1651–1654). Během posledního roku studia přijal 15. února 1654 kněžské svěcení v kapli arcibiskupského paláce z rukou kardinála Arnošta Harracha. Po ročním pobytu na třetí probaci v Telči (1656) složil poslední slavné sliby 22. června 1659 v Praze. Jeho působišti pak byly jezuitské univerzity v Olomouci a v Praze. Velmi brzy začal v Praze vyučovat filozofické disciplíny (etiku, fyziku a metafyziku) a následovala výuka teologie. Celých jedenáct let vyučoval teologii v Olomouci, kde byl zároveň děkanem teologické fakulty (1665–1668, 1670–1673) a kancléřem univerzity (1669). V podobných funkcích působil také v Praze – od roku 1676 vyučoval Svaté Písmo, později kontroverzní

teologii, třináct let (1677–1690) byl děkanem pražské teologické fakulty. Od svého návratu do Prahy byl také zповědníkem pražského arcibiskupa Jana Fridricha z Valdštejna. Zemřel v Praze 4. listopadu 1694.

Literární činnost

Podle záznamů představených byl Jan Tanner už v noviciátě považován za nadaného ke studiu a zároveň prokazoval vlohy pro duchovní vedení spolubratří. Později během studia si představení všímali jeho zvědavosti a nadšení pro nové proudy v teologii. Proto nepřekvapí, že se J. Tanner velmi brzy začal věnovat literární tvorbě. V ní se zaměřoval na témata historická a náboženská.

Ve svých prvních knihách se věnoval postavě Albrechta Chanovského, jezuitského misionáře z doby třicetileté války. Souběžně pracoval na jeho životopisu, který vydal latinsky v roce 1660 (*Vir apostolicus*), a na přípravě vydání jeho spisu z náboženských dějin západních Čech, které vydal o rok dříve 1659 (latinsky *Vestigium Boehemiae piae*). Chanovského životopis sám Tanner také přeložil do češtiny a pod názvem Muž apoštolský vydal v roce 1680. Tento téměř legendický spis představuje Chanovského jako příklad nenásilné rekatolizace uprostřed třicetileté války. Vypravěčsky čtivá kniha přináší spoustu historek o Chanovského působení. Kniha měla být i obhajobou jezuitské rekatolizač-

ní činnosti proti tehdejšími kritikům. Proto se v ní Tanner soustřeďuje na popis Chanovského neformální misijní činnosti.

Legendistice se věnoval také v další knize *Trophaea S. Wenceslai*, kterou vydal hned v roce 1661 opět latinsky, české vydání mělo název Život a sláva sv. Václava (1669). Jak název napovídá, šlo o zpracování legendy o sv. Václavovi. Příznačné je, že nejde o souvislý příběh o světcích, ale jednotlivé kapitoly shrnují různá témata spojená se sv. Václavem, např. jako šířitele křesťanství, ctitele Panny Marie, otce chudých atd. Vedle vzoru ctnosti je tu sv. Václav představován jako slavný Čech a příklad české katolické tradice před světem a před politickou reprezentací tehdejší doby.

Další Tannerova díla nevycházela tiskem, ale kolovala v rukopisných opisech – až v 50 exemplářích jsou dochovány jeho dějiny rodného města Plzně (*Historia urbis Plsnae*). V několika reprezentativních rukopisech existuje jeho spis o původu rodu Šternberků (*Historia heroum de Stellis*).

Obvinění z hereze

Z uvedené literární tvorby by se mohlo zdát, že Jan Tanner byl pouze historikem a legendistou. Byl ale i významným teologem. Sice nikoliv ve smyslu originální teologické tvorby – tiskem nevydal žádný vlastní teologický spis. Byl ale vlivným učitelem teologie, až natolik, že čelil obvinění z hereze.

Před dvanácti lety historik Jiří M. Havlík zveřejnil doposud nepřilíš známý inkviziční proces, který je svázán s Tannerovým působením na olomoucké univerzitě. Tam vyučoval už od roku 1663, ale až během roku 1672 se objevují první obvinění, že vyučuje bludné nauky. Spolu s ním byli podezíráni další dva jezuité Vilém Frölich a Jan Siminský. Bylo jim vytýkáno, že se odchyľují od učení sv. Tomáše Akvinského a některé jejich teze vyznívají jansenisticky. Většina obvinění byla ale spíš pomlouvačnou kampaní, za kterou stály osobní spory. V rámci jezuitského řádu věc řešil i generální představený Paolo Oliva, k uklidnění situace na olomoucké univerzitě to ale nevedlo.

Začátkem roku 1674 se do sporu vložil olomoucký biskup Karel II. z Liechtensteina-Castelcornu. Chtěl sám posoudit závadnost udaných tezí Jana Tannera a nechal si vypracovat několik posudků. Překvapivě nejostřejší odsuzující posudek vypracoval sám rektor jezuitské koleje Matěj Zeidler, tedy místní představený obviněných jezuitských profesorů. Tannerovy teze obviňuje z arianismu, jansenismu, luteranismu, ba dokonce z ateismu. Na základě tohoto a dalších posudků rozhodl biskup Liechtenstein v dubnu 1674 o vypovězení Jana Tannera a dvou uvedených jezuitů z olomoucké diecéze a dožadoval se, aby jim bylo zakázáno učit na jakékoliv jiné univerzitě.

Případem se následně začala zabývat také římská inkvizice. Její vyšetřování trvalo do října 1675 a Jana Tannera od podezření z bludů naprosto očistilo a učiněná rozhodnutí olomouckého biskupa zrušilo. Dekret Svatého oficia dokonce nařizoval, že mají být vyšetřovaní jezuité navraceni k původním katedrám a odškodněni. K tomu ale už nedošlo, protože Jan Tanner a jeho druhové mezitím začali působit na univerzitě v Praze pod ochranou pražského arcibiskupa, kde také zůstali nadále.

Jak tuto aféru dnes interpretovat? Jednak za ní stála tehdejší všeobecně zjitřená atmosféra, kdy horlivci propadali hledání bludů na všech stranách. Můžeme v ní také vytušit osobní spory mezi rektorem olomoucké koleje a profesory univerzity nebo jurisdikční spory mezi olomouckým biskupem a arcibiskupem pražským. Jana Tannera nám tento případ ukázal jako významnou osobnost, která přispívala k šíření filozofie jeho o generaci staršího pražského učitele Roderiga Arriagy, který vypracoval jednu z modifikovaných verzí tomismu. Na olomoucké univerzitě, oproti Praze poněkud provinční, mohly Arriagovy myšlenky v Tannerově podání působit jako troufalost a snadný terč ochránců pravověří. Olomoucký biskup se v kauze nakonec projevil papežštějším než Řím.

Petr Havlíček SJ

P. Petr Kolář SJ

7. 2. 1941 – 20. 5. 2023

Narodil se 7. února 1941 v Paskově. Po vojenské službě pracoval v Ostravsko-karvinských elektrárnách. Zároveň při zaměstnání od roku 1964 studoval Vysokou školu báňskou, školu ale v důsledku událostí pražského jara nedokončil.

Po sovětské okupaci Československa v srpnu 1968 požádal cestou z Jugoslávie o azyl v Rakousku. Tam vstoupil 11. října 1968 do jezuitského noviciátu, který konal v St. Andřá a v Münsteru. Filozofii studoval v Mnichově a teologii v Lyonu a na jezuitském Centre Sèvres v Paříži.

Na kněze byl vysvěcen 5. července 1975 v německém Ellwangu a 24. května 1981 složil poslední sliby. V letech 1982–1984 pracoval v oddělení mezinárodních zpráv Vatikánského rozhlasu, s jeho českou redakcí spolupracoval i poté jako ko-

mentátor. V letech 1984–1990 zastával různé funkce v Paříži, mj. sloužil jako ministr komunity Centre Sèvres a pracoval v arcidiecézním sekretariátu pro službu cizincům, žijícím v pařížské oblasti. Také působil v českém exilovém prostředí ve Francii, pomáhal se zasláním exilové literatury do Československa.

Po návratu do vlasti se zapojil do mediální činnosti. V roce 1991 nastoupil do náboženské redakce Českého rozhlasu, kde pracoval až do r. 2003. Poté byl členem Rady pro rozhlasové a televizní vysílání (2003–2006). Přes třicet let působil jako publicista, byl členem redakčních rad přílohy Katolického týdeníku Perspektivy a časopisu Universum. Stále se zajímal o dění v české společnosti a v církvi, které neúnavně glosoval.

V rámci jezuitského řádu se stal prvním odpovědným redaktorem bulletinu Jezuité. Byl také odpovědný za formaci českých scholastiků. Patnáct let jako kněz vedl francouzskou katolickou komunitu v Praze.

Roku 2007 převzal francouzské vyznamenání Rytíře čestné legie za přínos v prohlubování česko-francouzských vztahů a za úsilí v boji o náboženskou svobodu.

Nikdy nechtěl oslňovat

Jako osobní vzpomínku na jezuitu Petra Koláře přinášíme text kázání evangelického faráře Miloše Rejchrt. Zaznělo při pohřební bohoslužbě, která byla sloužena ve středu 28. června v kostele sv. Ignáce v Praze.

„Zpomínejte na vůdce své, kteří vám mluvili slovo Boží,“ tak překládá začátek oddílu, který jsme z epistoly četli, Bible kralická. Tento překlad se ale ke vzpomínce na Petra Koláře moc nehodí, neboť Petr sice k mnohým slovo Boží mluvil, ale vůdcovský typ nebyl. Vůdce, ten má na starosti nějakou skupinu, ne nutně tupé stádo, a vede ji, kam uzná za dobré, on určuje cíl a trasu, kudy se půjde. Lze se ho občas na něco zeptat, ale rozhoduje on a ostatní se jeho pokyny řídí. Petr ale neurčoval cestu a nevytyčoval cíl, on spíše prováděl, než vedl. Těm, kdo šli s ním po společné cestě, uměl poutavě a poučeně povědět, kudy že to jdeme, co vidíme napravo a co nalevo, co je teď před námi a na co si dát pozor. Petr nechtěl být a nebyl guru, nepotřeboval seskupovat kolem sebe oddané stoupence. Byl naším průvodcem po cestě, o níž nás Pán řekl, že ji známe. Jak víme, apoštol Tomáš správně za nás všechny doznal, že tu cestu moc neznáme, proto na své cestě k životu věčnému potřebujeme průvodce.

Průvodce a dobrý společník

I mně byl Petr průvodcem a jsem za jeho souputnické provázení vděčný. Několik let jsme spolu pracovali v náboženské redakci Českého rozhlasu. Byla to pro mne radost tvořit s ním společné pořady, posluchači oceňovali, jak se dobře doplňujeme. Rozuměli jsme si, nikdy jsme se nepohádali, asi i proto, že ač kolegové, jako k vysoce kvalifikovanému průvodci jsem k němu choval úctu. Nebyl jsem jediný, mnoha pracovníkům rozhlasu imponoval šíří svého vzdělání, byl autoritou a pro některé i zpovědníkem. Nikdy se nechlubil tím, co všechno umí a zná, a uměl toho hodně. Například jeho schopnost simultánně tlumočit do francouzštiny a němčiny budila údiv. Navíc Petr nebyl suchar, dovedl se družít, sdílet s druhými drobné radosti života, třeba lahodnost ušlechtilých nápojů nebo své zážitky z pravidelných letních pobytů na Korsice. Vyprávět uměl a měl co, nikdy ale nechtěl oslňovat. Předpoklady k výkonu vůdcovské role měl, ale zůstaly

nenaplněny. „Kdož vůdce jest, buďž jako sloužící,“ tak Kralická bible překládá Ježíšův pokyn, jehož byl Petr poslušen. K nasycení jeho ega mu status služebníka bohatě stačil. O významné funkce se neucházel, a když byl vyhledán jinými, kteří si všimli jeho schopností, tak tu kterou funkci vzal, ale naplňoval ji neokázalou a pilnou službou. Pilně sloužil v Radě pro rozhlasové a televizní vysílání, kde efektivně uplatňoval svou jazykovou vybavenost, znalost problematiky a své kontakty v zahraničí.

Petr byl výtečný biblista, práce s textem, to bylo jeho. Když kázal u nás evangeliků, všichni si to pochvalovali: „Jako by ten kazatel byl od nás!“ Mně naopak se jednou stalo, že jsem byl dotazován, jsem-li také jezuita. To bylo v létě roku 1990, v jezuitském vzdělávacím středisku u Paříže, skupina studentů se chystala navštívit Československo a já jsem byl pozván, abych je trochu připravil na to, co je čeká. Tam jsem se poprvé trojrozměrně setkal s Petrem Kolářem. Aníž jsme se domluvili, my těm mladým říkali v podstatě totéž, až nabyli dojmu, že jsme řádoví bratři. Oba jsme vyvraceli iluzi, že když se teď po pádu komunistického režimu těší církve obrovské důvěře, křesťanství u nás rozkvete a země zažije velkou náboženskou obnovu. Říkali jsme, že vlna obdivu k církvi jakožto k vítězi nad komunistickou tyranií brzy opadne, křesťanství zůstane

záležitostí nonkonformní menšiny uprostřed sekularizované konzumní společnosti, podobně jako ve Francii. Teď jde o to, abychom byli menšinou čipernou a empatickou, která po žádné vedoucí úloze v národě nepošlívá a bude provázet českou společnost po neprošlapaných cestách.

Kritický glosátor

Apoštol nás nabádá, abychom ty, kteří k nám mluvili slovo Boží, to jest také Petra, následovali ve víře. Ne tedy ve všem, v jejich omylech, slabostech a náladách. Ty měl i Petr, byl ve svých soudech někdy až příliš příkrý, zvláště vůči bratřím byl často hyperkritický. Ale Petr měl víru, silnou víru v Ježíše, jehož chtěl být pokorným tovaryšem, jemu a podle jeho vzoru i druhým sloužit. Petr měl ohromnou pracovní kázeň, v práci s texty byl workoholik, pořád něco četl a překládal a v tom jeho překládání byla pokora služebníka. On nechtěl být za každou cenu autorsky originální. Když jiným už se povedlo něco platného napsat, s čím on souzní, tak to prostě přeložil, a vždycky výtečně. Nebýt Petra, tak my kazatelé nemáme po ruce potřebnou a hojně užívanou pomůcku, sedmisetstránkový Slovník biblické teologie.

„Zde nemáme trvalý domov, nýbrž vyhlížíme město, které přijde,“ napsal Apoštol a Petrův životopis i způsob, jímž se s malou trvanlivostí domova vypořádával, s Apoštolovým výrokem

souzní. Když se po dvaceti letech exilu vrátil do Československa, měl jsem dojem, že se tu cítí jako na misiích, tedy v cizině. Ano, jezdil z Prahy do Ostravy navštěvovat maminku, pokud žila, a své sestry. Nepamatuji se ale, že bych někdy od něj slyšel: „Tak jsem byl o víkendu doma.“ Sice si uchoval navzdory dlouhodobému pobytu v cizojazyčném prostředí dokonalou češtinu, jak v intonaci, tak ve stylistice, ale zřejmě byl imunní vůči sladkobolnému Heimweh. Česká krajina, česká mentalita, ba ani styl české zbožnosti, na jeho vkus příliš barokní, ho nedojímaly. Asi nejvíc se cítil doma v Paříži, v jezuitském Centre Sèvres. Vzal mne tam jednou s sebou jako účastníka jakési konference a byl jsem u toho, když se Petr v této komunitě znovu chopil funkce ekonoma, kterou tam léta zastával. Před obědem to byl on, kdo u baru s aperitivu obsluhoval své spolubratry, na nichž bylo vidět, že Petra zase moc rádi vidí, a také Petr zářil. Byl mezi svými.

Příbytek v „nebeské Paříži“

Nikdy jsem se Petra nezeptal, jak si představuje to zaslíbené budoucí město, kde budeme konečně doma. On jakékoli rozvíjení eschatologických představ hned v zárodku utnul, protože podle něj je zbytečné mluvit o věcech, o nichž nemůžeme nic vědět. Ale kdybych byl nalezl odvahu se zeptat a on se osmělil povědět i to,

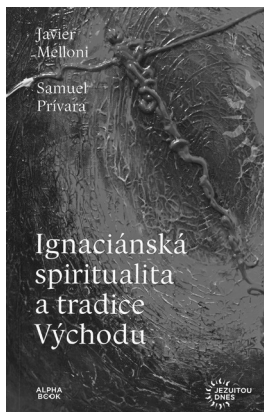
Petr Kolář s vyznamenáním Čestné legie
(Foto Jana Šustová, ČRo)

co neví, ale na co se těší, asi by tím zaslíbeným městem byla Paříž.

Když rozjímám příslib Páně, že v Otcově domě je přichystáno mnoho příbytků, tak při vzpomínce na Petra si ten příbytek, řecky moné, představuji jako útulnou mnišskou celu s velkým psacím stolem, s počítačem a s celým stohem textů od Léona-Dufoura, Henriho Madelina, Paula Valadiera a jiných tovaryšů jezuitů. Takový příbytek v nebeské Paříži bych Petrovi moc přál. Možná teď by mne Petr napomenul, že moc fantazírui, což je asi pravda, ale že v domě nebeského Otce má Petr připravené místo, to nefantazírui, tím jsem si jist.

Miloš Rejchrt

Hledání komplementarity

Javier Melloni, Samuel Prívára
**Ignaciánská spiritualita
 a tradice Východu**

Alpha Book, Praha 2023, 162 s.
 ISBN 978-80-88428-23-7

První část knížky tvoří překlad textu katalánského jezuita Javiery Melloniho *Exercicie sv. Ignáce z Loyoly a tradice Východu*. Specialista na ignaciánskou spiritualitu, mezináboženský dialog a srovnávací mystiku v něm srovnává tři praktické duchovní cesty: exercicie sv. Ignáce, jógu a zen, které jsou součástí tří náboženských tradic: křesťanství, hinduismu a buddhismu. Nejprve porovnává vybrané prvky (např. lidský a božský subjekt, cíle, nástroje a překážky) v každé z těchto cest, pak odlišnosti a souběhy jejich dynamik a nakonec

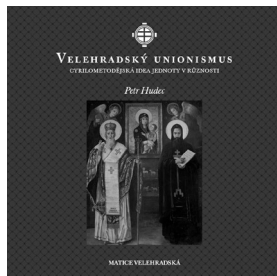
jejich vhodnost vzhledem ke konkrétní situaci těch, kdo je praktikují. Chápe tyto cesty jako vzájemně komplementární a obohacující.

Ve druhé části Samuel Prívára nejprve charakterizuje ignaciánskou spiritualitu pomocí čtyř maxim: nacházet Boha ve všech věcech, vidět svět očima vtělení, být kontemplativní v činnosti a učit se indiferenci. Dále představuje základní prvky ignaciánských exercicií: modlitbu, examen, východisko a základ a indiferenci. Čtyři týdny exercicií líčí jako čtyři stadia proměny člověka.

V závěru je vyjádřeno přesvědčení, že při pevném zakotvení ve vlastní tradici lze v duchovním životě využívat i některé prvky jiných duchovních cest a že kontemplativní modlitba může být někdy přípravou na ignaciánské exercicie a jindy jejich vyústěním. Jsou zde také parafrázovány cenné postřehy indického jezuita Ama Samyho, který mimo jiné hodnotí představu některých evropských učitelů zenu o „čisté spirituální zkušenosti“ nezávislé na náboženství jako zavádějící. Překlad celého Samyho textu *Zen and Christians* by mohl být užitečnou třetí částí recenzované knížky. Lze jej najít na internetu a jeho pozornou četbu doporučuji.

František Hylmar SJ

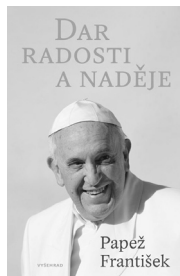
Anotace

Petr Hudec
**Velehradský unionismus.
 Cyrilometodějská idea jednoty
 v různosti**

Matice velehradská, Velehrad 2023, 142 s.
 ISBN 978-80-88414-04-9

Knihla zasazuje velehradský unionismus do kontextu evropských snah o náboženské sjednocení slovanských národů na základě cyrilometodějského dědictví. Představuje, co velehradským kongresům předcházelo, popisuje jejich průběh i čeho dosáhly. Hledá rovněž odpověď na otázku, jak může toto dílo inspirovat současnost. Unionistické hnutí podnítilo vznik uměleckých děl, která jsou v knize rovněž představena. Jejich reprodukce společně s archivními snímky a celkovým grafickým řešením dodávají knize na vizuální atraktivitě.

Papež František
Dar radosti a naděje

Vyšehrad, Praha 2023, 192 s.
 ISBN 978-80-7601-809-9

Radost je ústředním tématem celého pontifikátu papeže Františka – tématem, které je „v těchto nemocných časech ještě potřebnější“. Ve vybraných promluvách, které najdete na stránkách této knihy, přináší papež František radostnou zvěst o znovuzrození každému člověku. V knize rozčleněné do osmi kapitol rozebírá hlubokými a velmi lidskými slovy téma radosti s vědomím, že skutečná radost není pomíjivý pocit ani iluzorní protilátka pro ty, kdo ignorují utrpení: rodí se z konkrétní naděje, o kterou nás nikdo a nic nemůže připravit.

Zprávy

Praha

■ Letošní slavnost svatého Ignáce z Loyoly, patrona pražského jezuitského kostela, mohla 31. července opět proběhnout v plné kráse. Ke mši svaté se sešlo velké množství věřících. Jako kazatele pozvali místní otcové P. Vojtěcha Suchého SJ z děčínské komunity. Z kůru zazněla Korunovačnická mše Wolfganga Amadea Mozarta, při které účinkovali sólisté, smíšené pražské sbory a orchestr *Collegium Strahoviense*, které dirigoval Vladimír Roubal. Po bohoslužbě se na dvoře jezuitské rezidence konalo velké agapé.

Bratronice

■ Obec na Kladensku bude mít nový pomník, který připomene zdejší významnou osobnost – P. Adolfa Kajpra SJ. Za touto iniciativou stojí několik místních nadšenců, kteří se spojili s kladenským spolkem „Klíče pro demokracii“ a podporu našli i u vedení obce. Cílem je, aby se slavnostní odhalení pomníku uskutečnilo již v průběhu příštího roku. Pro jeho přípravu vyhlásili veřejnou sbírku. Pomník by měl stát v těsné blízkosti bratronického kostela Všech svatých, který je živou součástí historické návsi.

Olomouc

■ Čtyřsté výročí prohlášení svaté Pavliny za patronku města Olomouce si

v jezuitském kostele Panny Marie Sněžné připomenuli slavnostní mši svatou v neděli 11. června v 19 hodin. Kostel Panny Marie Sněžné byl v minulosti poutním místem svaté Pavliny, protože v něm spočívaly její ostatky. Ty byly před 237 lety přeneseny do olomoucké katedrály, odkud jsou letos mariánskému kostelu zapůjčeny zpět na dobu čtyř měsíců. Relikviář svaté Pavliny byl zájemcům představen po skončení bohoslužby a také byla zahájena doprovodná výstava věnovaná olomoucké patronce.

■ V souvislosti s kauzou Marka Rupnika se 23. července vedení České provincie Tovaryšstva Ježíšova vyjádřilo k postavení Centra Aletti v Olomouci. Olomoucké Centrum Aletti je v českém prostředí nadále dílem Tovaryšstva Ježíšova a pracuje nezávisle na římském Centru Aletti. Pod prohlášením jsou podepsáni provinciál P. Petr Přádka SJ a ředitel Centra Aletti v Olomouci P. Pavel Ambros SJ.

Ružomberok

■ V sobotu 27. května se v Trlenské dolině u Ružomberka konal již desátý ročník pouti slovenských a českých jezuitů za nová povolání do Tovaryšstva. Do kaple Panny Marie Sněžné připutovalo dvacet slovenských jezuitů z Bratislavy, Ivanky pri Dunaji, Tr-

navy, Piešťan, Ružomberka, Prešova a Košic a čtyři čeští jezuité z Prahy, Brna a Velehradu.

Vatikan

■ V neděli 9. července po polední modlitbě Anděl Páně oznámil papež František jména nových kardinálů, které jmenuje na konsistoři 30. září tohoto roku. Jsou mezi nimi i dva jezuité, nynější sídelní biskupové – Mons. Ángel Sixto Rossi SJ, arcibiskup cordobský (v Argentině), a Mons. Stephen Chow Sau-Yan SJ, biskup Hongkongu.

Řím

■ Delegát pro mezinárodní římské domy P. Johan Verschueren SJ informoval 15. června o propuštění P. Marka Rupnika z Tovaryšstva Ježíšova. Důvodem k tomuto propuštění byla neposlušnost, které se opakovaně dopustil, když nepřijal příkaz představeného, aby v rámci procesu vyšetřování jeho obvinění ze sexuálního zneužívání opustil komunitu Centra Aletti v Římě a přešel do jiné, jemu určené jezuitské komunity v Itálii. Toto propuštění vstoupilo v platnost po vypršení měsíční lhůty pro odvolání v polovině července. V této souvislosti zveřejnil pak P. Verschueren otevřený dopis, ve kterém více vysvětlil okolnosti tohoto propuštění a naznačil další kroky související s existencí římského Centra Aletti ve vztahu k jezuitskému řádu.

Amiens

■ V den Nanebevstoupení Páně 18. května se v Amiens konal diva-

delní festival jezuitských škol. Na programu festivalu bylo devět představení v podání souborů středoškolských studentů z Amiens, Remeše, Lyonu, Bordeaux a Marseille, která nabídla širokou škálu autorů od Shakespeara až po současná díla upravená studenty. Kromě těchto divadelních her byly jeho součástí také workshopy věnované umění improvizace, vokálnímu rozsahu, tanci, scénografii ad. Festival byl veden pedagogikou opětovného čtení, ale také přirozeně samotným faktem divadla, tedy soutěživostí, výchovou ke zdraví, úsilím o ignaciánské magis a zamyšlením nad základními tématy, která se v průběhu her řeší, jako je láska nebo oddanost.

Bad Staffelstein

■ Během velikonočního týdne se v bazilice Čtrnácti svatých pomocníků a jejím zázemí sešlo na svém každoročním sympoziu kolem sto osmdesáti jezuitů a zaměstnanců středoevropské jezuitské provincie. Důraz byl kladen na to, jak lze víru žít a předávat dnes. „Všichni máme společný projekt hlásat Ježíšovo poselství,“ řekl provinciál P. Bernhard Bürgler SJ ve svém úvodním proslovu. Na sympoziu také představil apoštolský plán středoevropské provincie, který je kompasem pro příští roky. Vyjmenovává cíle provincie v pěti oblastech: Mladí lidé a povolání; Pastorační péče; Školy a univerzity; Instituce pro vzdělávání dospělých a exerciční domy; Sociální záležitosti a ekologie.

Bogota

■ Otec generál P. Arturo Sosa SJ navštívil ve dnech 19.–23. června kolumbijskou Bogotu, kde se konalo setkání Konference provinciálů Latinské Ameriky. Nejprve zavítal do formační komunity svatého Františka Xaverského, kde žijí mladí jezuité s týmem formátorů. Připojili se k nim scholastici z dalších komunit a kandidáti Tovaryšstva. Otec generál poté zavítal 22. června na Papežskou univerzitu Xaverianu v Bogotě. Byla založena v roce 1623 a stala se důležitým centrem výuky a výzkumu až do roku 1767, kdy byli jezuité donuceni opustit území, které se tehdy nazývalo „Nové království Granady“. Teprve v roce 1931 mohli jezuité Xaverianu znovu otevřít. Od té doby se univerzita v průběhu desetiletí rozrůstala a rozvíjela svou nabídku vysokoškolských programů charakterizovanou principy jezuitského vzdělávání.

Irsko

■ Evropští jezuitští provinciálové se v dubnu setkali v Británii a v Irsku. Nejprve od 16. do 24. dubna prožili společné exercicie v St Beuno's ve Walesu, poté se přesunuli do irského centra spirituality Ballyvaloo Retreat Center, kde společně jednali. Hlavním tématem byl ekologický životní styl, ke kterému vyzývá encyklika papeže Františka *Laudato si'*. Druhým hlavním tématem byla jezuitská formace v rámci evropské konference. Přítomen byl i provinciál českých jezuitů P. Petr Příklad SJ.

Lisabon

■ Jezuitský program pro mladé Magis 2023 se konal ve dnech 22.–31. července s mottem „Vytváření budoucnosti plné naděje“. Oficiálně byl zahájen 22. července v portugalském Lisabonu za účasti jezuitů a mladých lidí spojených s ignaciánskou spiritualitou v kontextu Světového dne mládeže. Tento program se koná vždy deset dní před SDM a letos sdružil asi dva tisíce mladých lidí přibližně z osmdesáti zemí.

Loyola

■ Jednání 71. kongregace prokurátorů se uskutečnilo v Loyole v květnu tohoto roku. Českou provincii na kongregaci zastupoval P. Jan Regner SJ z olomoucké komunity. V rodišti svatého Ignáce se shromáždila zhruba stovka delegátů z celého světa už týden předem, aby nejprve od 6. května společně prožili osmidenní duchovní cvičení. Tak se duchovně připravili na jednání kongregace, aby dobře rozeznali potřebné směřování Tovaryšstva Ježíšova na několik příštích let. Vlastní jednání Kongregace prokurátorů se konalo od 15. do 21. května. Bylo věnováno dokumentu *De statu Societatis* (o stavu Tovaryšstva), který připravil otec generál ze zpráv obdržných o situaci Tovaryšstva po celém světě. Většina prokurátorů hlasovala, aby se nyní nesvolávala generální kongregace.

New York

■ Po dobu šesti měsíců pracoval P. Helmut Schumacher SJ s mladými

vězni na Rikers Island v New Yorku. Na tomto ostrově v East River mezi Bronxem a Queensem se nachází komplex deseti newyorských věznic. Projekt Thrive for Life (Přispívat životu) má dva pilíře: ve vězení a po vězení. V programu „Ve vězení“ navštěvují lidi za zdmi věznic, nabízejí jim rozhovory a modlí se s nimi. „Náš úkol zde vidíme především v tom, že dáváme lidem naději, aby ustáli svůj pobyt ve věznici,“ vysvětluje otec Schumacher. Program „Po vězení“ nabízí perspektivu pro dobu po propuštění z věznic. Za tímto účelem byl přestavěn Dům Ignatio, kam se propuštění vězni mohou přestěhovat, pokud chtějí pokračovat v odborném vzdělávání. Někteří z nich také studují. Dům poskytuje bezpečné místo po špatných zkušenostech z věznic a zároveň nabízí prostor k doprovázení na cestě do normálního života.

Paříž

■ Nové Centrum Teilharda de Chardina otevřelo své brány na Plateau de Saclay 2. června. V této čtvrti žije třicet tisíc studentů a více než dvanáct tisíc pedagogických a výzkumných pracovníků. Třídenní inaugurace od 2. do 4. června byla příležitostí pozvat všechny, kterým je Centrum Teilharda Chardina určeno: studenty, profesory a výzkumné pracovníky, lidi žijící v okolí, dárce i další zájemce. Architekt centra Jean-Marie Duthilleul představil charakteristiky čtyřpatrové budovy o ploše tisíc šest set metrů čtverečních, která je navr-

žena z materiálů šetrných k životnímu prostředí. Podle vlastních slov chtěl vybudovat kuželovou kapli, bez rohů s kruhovým půdorysem, symbolizující nekonečnou Kristovu dobrotu. Kaple zasvěcená Panně Marii Moudrosti (Notre-Dame de la Sagesse) byla požehnána 4. června při mši, po které představený frankofonní provincie určil čtyři jezuitu k posláni věnovat se studentům škol na Plateau de Saclay.

Řím

■ Evropská středomořská provincie hledá nové formy svého působení. Ve spolupráci s Emauzským misijním studijním střediskem se Evropská středomořská provincie Tovaryšstva Ježíšova vydává na cestu restrukturalizace jako odpovědi na měnící se potřeby doby. Zapojeno je třicet šest jezuitů a dvanáct laiků. Po rozhovorech s některými členy práce pokračovala v šesti rozlišovacích skupinách. Všechny pracovaly na tématu „formy a schémata řízení“ a na jednom z následujících témat: strategické plánování, lidé a komunita, komunikace.

Jubilea

P. Vojtěch Suchý	Děčín	8. 12.	50 let kněžství
P. Milan Glaser	Hostýn	3. 10.	25 let kněžství
P. Pavel Koudelka	Jiřetín p. J.	3. 10.	25 let kněžství
P. Jiří Šolc	Hostýn	30. 11.	55 let v Tovaryšstvu
P. Richard Čemus	Štěkeň	17. 10.	40 let v Tovaryšstvu
P. Samuel Prívára	Praha	4. 10.	10 let v Tovaryšstvu
Br. Václav Dlapka	Brno	9. 12.	60 let

Srdečně blahopřejeme

Seznam podporovatelů od 24. dubna do 31. července 2023

Ludmila Šabršulová, Brumov-Bylnice; Drahomíra Sýkorová, Kroměříž; Ing. František Jaroš, Praha 3; Ing. Jindřich Kania, Znojmo; Václav Uhlíř, Nové Město na Moravě; Libuše Prečová; Zdeňka Zahradková; PhDr. Hana Topolánková, Praha 5; Igor Suza, Brno; Petr Durna, MEngSc, Brno; Marie Horáková, Žďár nad Sázavou; Dr. Helena Pavlincová, Brno; Marta Marková; Ing. Pavel Martinek, Praha; Václav Dlapka, Střelice u Brna; Jiřina Hajzerová, Lipová; Jan Honus, Píšť; Vladimír Racek; Libor Vašek; Ing. Karel Stein; Bc. Miroslav Lev, Havířov; Pavel Kahoun, Praha 4; Ing. Antonín Špulák, Červený Kostelec; Mgr. Veronika Linhartová; RNDr. Jan Novák; Jasna Procházková, Praha 5; Anna Kubíková, Tvrdonice; Marie Bláhová, Praha 9; Gébloví, Praha 9.

Všem dárcům upřímně děkujeme

Objednejte si bulletin na adrese:

Bulletin Jezuité, Ječná 2, 120 00 Praha 2
redakce@jesuit.cz, tel. 221 990 200

Podpořte nás darem na bankovní účet:

2020460003/6000, v. s. 104